

Meertalige school in Friesland als voorbeeld van tto

Sinds de jaren negentig is in Nederland een trend zichtbaar van meertalig onderwijs. Vanaf 1994 werken scholen met tweetalig onderwijs (tto) samen in een landelijke netwerk onder coördinatie van het Europees Platform. Hiermee gaat een grote belangstelling voor internationalisering gepaard. Deze trend staat niet op zichzelf, maar is in heel Europa in meer of mindere mate gaande. In traditioneel tweetalige gebieden wordt al heel lang gewerkt met tweetalig onderwijs. Een voorbeeld hiervan is het meertalig onderwijs op de zogenoemde trijetalige (basis)schoallen in Friesland. Door de Europese ontwikkelingen krijgt dit soort onderwijs nu een nieuwe dimensie en een nieuw perspectief.

Het tweetalig onderwijs in Friesland heeft in de twintigste eeuw een proces doorlopen dat in drie stappen kan worden samengevat: aanvankelijk was het gericht op uitsluitend een betere beheersing van het Nederlands oftewel 'voorbijgaande tweetaligheid'. Vanaf 1980 ging het – en gaat het op de meeste scholen nog steeds – om het bewaren van de Friese taal als cultureel erfgoed. De nieuwste inzichten leiden tot actieve uitbouw van de Friese taal en het gebruik ervan zowel persoonlijk als in de maatschappij op hetzelfde niveau als het Nederlands en

het Engels. Dit past in de doelstelling tot verdere internationalisering van het onderwijs waarbij de actieve meertaligheid van de leerling centraal staat. Het aanleren van meer talen leidt tot een grotere taalbeheersing, maar ook tot een grotere leervaardigheid van weer andere talen.

Beheersing drie talen

Het tto sluit aan bij het Europese streven dat iedere burger naast zijn moedertaal minstens twee andere talen zou moeten beheersen. In Friesland wordt dit ingevuld door naast de eigen taal Fries, de nationale taal Nederlands en de internationale taal Engels in het onderwijs te gebruiken. In de jaren 1997–2006 is op een beperkt aantal basisscholen het project 'Trijetalige skoalle' uitgevoerd naar het voorbeeld van drietalig onderwijs in andere Europese regio's, zoals in Finland (Fins, Engels en Zweeds) en in Baskenland (Spaans, Engels en Baskisch).

In het Friese project werd systematisch onderwijs gegeven in drie talen: Nederlands, Fries en Engels. Deze talen werden ook gebruikt als voertaal volgens deze indeling: in de groepen 1–6: 50% Nederlands, 50% Fries; in de groepen 7–8: 40% Nederlands, 40% Fries en 20% Engels. Doel van het project was het verhogen van de kwaliteit van het onderwijs, met name voor het Fries en het Engels, opdat de leerlingen aan het einde van de basisschool de officieel vastgestelde kerndoelen in alle drie talen kunnen bereiken.

Lagere spreekdrempel

De leerlingen zijn door de jaren heen gemeten op woordenschat, technisch

lezen, begrijpend lezen en spellingsvaardigheid, en voor Engels eveneens op luistervaardigheid. De resultaten, die zijn vergeleken met controlescholen in Friesland waar het Engels alleen als vak en het Fries veel minder als voertaal wordt gebruikt, zijn overtuigend. Op de projectscholen presteren de Nederlandstalige en de Friestalige leerlingen voor Nederlands even goed als de leerlingen op de controlescholen, waar uiteraard veel meer onderwijstijd in het Nederlands gegeven wordt. De beheersing van het Fries gaat dus niet ten koste van de Nederlandse taalvaardigheid. De leerlingen op de projectscholen presteren op taalvaardigheid Fries significant beter dan de leerlingen op de controlescholen, dankzij de tijdsinvestering voor Fries. De leerlingen op de projectscholen presteren voor Engels nagenoeg op hetzelfde niveau als de leerlingen op de controlescholen. Klaarblijkelijk is de (maximaal) twintig procent van de tijd die in groep 7 en 8 wordt besteed aan Engels nog niet voldoende om tot een significant verschil in beheersing van de taal

van Engels. Dit naar het voorbeeld van het zogenoemde Early Birdproject in de Randstad, dat reeds vanaf groep 1 Engels gebruikt.

Afstemming

Voor een betere vergelijking van de drie doeltalen zou onderlinge afstemming in structuur en vraagvormen van de toetsen noodzakelijk zijn. Wat de inhouden (woordenschat en taalvaardigheden) betreft, kan deze afstemming plaatsvinden door meer samenhang te creëren in de vorm van de 'ik kan'-beschrijvingen (van het ERK) in de verschillende talen. Een wens voor de toekomst die leerlingen en leraren uiten, is een versterking van de aansluiting tussen basis- en voortgezet onderwijs. Hiervoor is informatie-uitwisseling en overleg nodig tussen basis- en voortgezet onderwijs, niet alleen op het niveau van de individuele leerling, maar ook over het curriculum en de didactiek. Belangrijke onderwerpen zijn de doorlopende leerlijn en gemeenschappelijke aanpak van het systematisch gebruik van de doeltalen als voertaal. Op de drietalige basisscholen wordt zowel gewerkt met het model van *one person – one language* (steeds een taal met een bepaalde persoon spreken) als ook met het model van het afwisselend gebruik van het Nederlands en het Fries óf per dag óf per week. Voor Engels wordt op sommige scholen een native speaker ingezet.

Voortgezet onderwijs

In de komende jaren wordt er gewerkt aan het opzetten van een drietalige stroom in het voortgezet onderwijs waarbij eerst ingezet wordt op het gebruik van Engels

als voertaal bijvoorbeeld bij economie en Fries bij geschiedenis. Dit vraagt natuurlijk ook van de lerarenopleidingen dat docenten economie respectievelijk geschiedenis gekwalificeerd worden om hun vak in deze taal te geven.

Maareerst moet een drietaligestroom op de pabo's in Friesland vormgegeven worden. Ook dit sluit aan op internationale ontwikkelingen in de lerarenopleiding: in Finland en Baskenland is het volstrekt normaal de hele studie in meerdere talen te doorlopen. Catalonië ten slotte heeft als ambitie dat in 2015 alle scholen drietalig zullen zijn: Catalaans, Spaans en Engels. Vanuit dit internationale perspectief gezien is het voor de kwaliteit van het tto in Nederland gewenst dat alle pabo's en lerarenopleidingen voortgezet onderwijs ook zelf meertalig worden, dat wil zeggen niet alleen veel beter Engels als vak aanleren, maar ook als voertaal gebruiken bij sommige zaakvakken.

In Friesland wordt dus getracht twee trends met elkaar te combineren: de groei van internationaal gericht meertalig onderwijs en onderwijs in de eigen moedertaal. De verwachting is dat een verdere invoering van een doorgaande leerlijn in basisonderwijs en voortgezet onderwijs van de drie talen leidt tot een grotere beheersing van elk der talen en een hogere leervaardigheid voor een vierde taal. ■

Alex Riemersma & Reitze Jonkman

LITERATUUR

Ruijven, B. van, & Ytsma, J. (2008). *Trijetalige Skoalle yn Fryslân: onderzoek naar de opbrengsten van het drietalige onderwijsmodel in Fryslân*. Leeuwarden: Fryske Akademy.

te komen. De leerlingen zelf geven wel aan dat zij gemakkelijker in het Engels kunnen en durven spreken. De winst van de projectscholen is een lagere spreekdrempel voor Engels.

Certificaat Engels

Sinds de afronding van het project is het aantal drietalige basisscholen in Friesland gegroeid tot 25; de doelstelling is 50 in 2012. Dat is tien procent van alle basisscholen, maar minder dan tien procent van alle leerlingen, omdat de meeste drietalige scholen kleine scholen op het platteland zijn. Deze scholen vormen samen een netwerk waarin kennis en ervaringen uitgewisseld worden. Naast de Cito-toets voor Nederlands wordt gebruikgemaakt van de Angliatoets voor Engels en de Eintoets Frysk voor Fries. De Angliatoets biedt leerlingen wereldwijd (in Nederland al 6000 kandidaten in 2005) de gelegenheid om een internationaal erkend certificaat voor Engels te behalen.

De deelnemende scholen experimenteren met het al eerder aanbieden